

НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ КООПЕРАЦІЇ НА СЕЛІ

Анотація. Визначено, що процеси впровадження інновацій, автоматизації та інформатизації видів діяльності торкнулися й бухгалтерського обліку у сільськогосподарських кооперативах. Особлива увага при цьому відводиться формуванню автоматизованих систем управління (АСУ) та автоматизованих систем бухгалтерського обліку (АСБО). Останні дозволяють значно скоротити витрати часу на облікові операції, забезпечити комфортні умови праці бухгалтерів та підвищити якість, своєчасність і доступність облікової інформації для власників, керівників та інших споживачів. Обґрунтовано необхідність створення інформаційних моделей діяльності сільськогосподарських кооперативів. Особливий акцент наголошено на важливості розробок програмного забезпечення обліку у сільськогосподарських кооперативах як запоруки підвищення їхньої ефективності та конкурентоспроможності.

Ключові слова: бухгалтерський облік, автоматизація, впровадження, системи, сільськогосподарські кооперативи, інформація, управління.

Summary. It is determined that the processes of introduction of innovations, automation and informatization of the types of activity also affected accounting in agricultural cooperatives. Particular attention is paid to the formation of automated control systems (ACS) and automated accounting systems (ASBOs). The latter allow you to significantly reduce the time spent on accounting operations, provide comfortable working conditions for accountants and improve the quality, timeliness and availability of accounting information for owners, managers and other consumers. The necessity of creation of information models of activity of agricultural cooperatives is substantiated. Particular emphasis was placed on the importance of developing accounting software in agricultural cooperatives as a guarantee of increasing their efficiency and competitiveness.

Key words: accounting, automation, introduction, systems, agricultural cooperatives, information, management.

DOI : 10.33783/1977-4167-2019-45-1-41-45

Постановка проблеми. Метою всебічної інформатизації та автоматизації підприємств, галузей і видів діяльності аграрної сфери економіки на сучасному етапі є створення умов для швидкого поширення сільськогосподарських знань та інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень, ефективного функціонування ринкових і фінансово-кредитних механізмів, підтримки міжгалузевих зв'язків та інтеграції агропромислового комплексу України у світову економічну систему.

Сьогодні основним предметом управління є інформація та знання, а засобом управління — інформаційні технології. Головним фактором економічного росту є інформаційні ресурси. Тому їх ефективне використання може дати значну економію факторів виробництва. В умовах інформаційного суспільства перед бухгалтерським обліком як складовою інформаційної системи управління підприємствами, у т. ч. сільськогосподарськими кооперативами, постає нагальна потреба функціо-

нування на основі новітніх інформаційних технологій. Тому вирішення цього завдання є актуальним та потребує поглиблених досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми автоматизації обліку, його програмного забезпечення в аграрних підприємствах знайшли відображення у працях М. М. Бенько, Ф. Ф. Бутинця, С. В. Івахненкова, М. М. Ігнатенка, М. М. Коцупатрого, Л. О. Мармуть, О. Павельчак-Данелюка, С. О. Левицької. Однак недостатньо вивченими та визначеними є особливості здійснення цих процесів у сільськогосподарських кооперативах.

Мета статті — виявити сутність і особливості автоматизованих систем бухгалтерського обліку та інформаційних моделей у діяльності сільськогосподарських кооперативів з метою підвищення ефективності їхнього функціонування й використання в управлінні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На будь-якому етапі розвитку суспільство вимагає

© Л. О. Мармуть, М. А. Кучеренко, 2018

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Мармуть Л. О., Кучеренко М. А. Напрями інформатизації кооперації на селі. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 1 (45). С. 41–45.

References (APA):

Marmul, L. O., Kucherenko, M. A. (2019). *Napriamy informatyzatsii kooperatsii na seli* [Directions of it cooperation in agriculture activities]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (45), 41–45 (in Ukr.).

для власного інституту управління систематизованої, впорядкованої інформації. З розвитком суспільства вдосконалюються й інформаційні системи підприємств, тобто краще і швидше виконуються операції з прийому, виміру, реєстрації, обробки, зберігання, пошуку та передавання інформації [1, с. 212]. Як відомо, автоматизація обліку підвищує ефективність і прискорює процеси обробки даних, надає оперативну інформацію для прийняття управлінських рішень. Тому доцільно впроваджувати автоматизовані інформаційні системи як для забезпечення управлінського обліку, так і внутрішнього контролю з метою отримання вчасної, достовірної й релевантної інформації.

Важливу роль у системі управління сільськогосподарських кооперативів відіграє інформаційне забезпечення, тобто інформація, яка необхідна для управління економічними процесами, що зберігається в базах даних інформаційних систем. Переважну частину інформації щодо виробничої та фінансово-господарської діяльності, необхідну для прийняття й реалізації управлінських рішень, надає система бухгалтерського обліку. За її допомогою дані з первинних документів перетворюються

в оброблену інформацію, у зв'язку з чим система обліку потребує налагодженої організації [2, с. 36].

Напрацювання вітчизняної облікової школи та сучасні підходи до розвитку бухгалтерського обліку і аналізу в Україні дали змогу сформувати організаційні положення щодо інформаційних вимог користувачів та організації облікового і аналітичного процесу (рис. 1).

Одним із напрямів вдосконалення управління є впровадження автоматизованої системи управління підприємством (АСУП), яка у нашому випадку має бути побудована з урахуванням організаційної структури сільськогосподарських кооперативів, особливостей застосування техніки і технології у процесі обробки облікових даних та організації контрольного процесу [3, с. 237]. У процесі управління кооперативом інформаційні технології реалізуються за допомогою автоматизованої інформаційної системи, яка призначена для автоматизованого збирання, збереження, обробки та видачі інформації за запитом користувачів, якими є управлінський менеджмент. Для автоматизованої інформаційної системи суттєве значення має організація відповідного інформаційного забезпе-

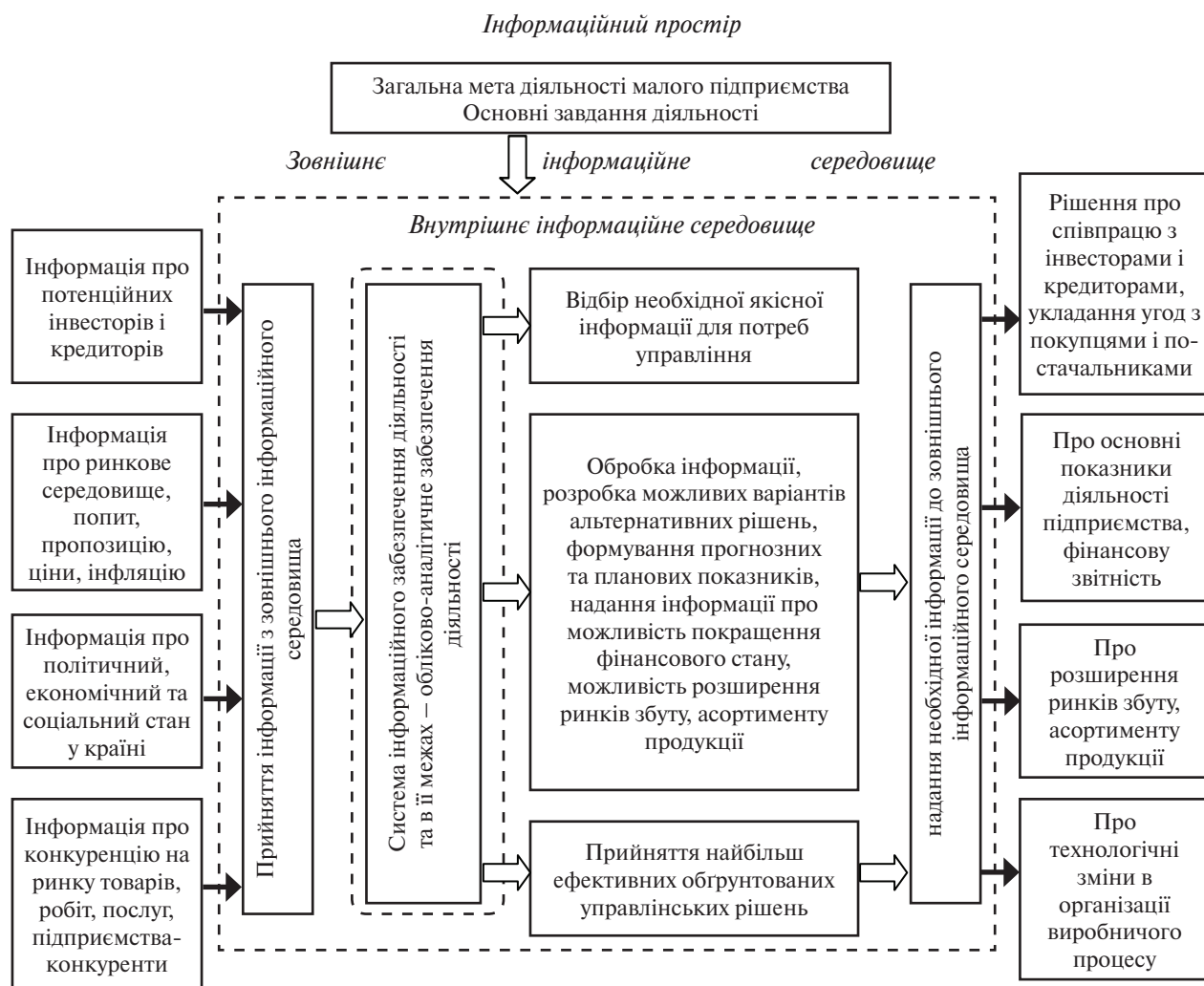

Рис. 1. Організація руху інформаційних потоків у системі обліково-аналітичного забезпечення

чення, що забезпечує своєчасне та необхідне для процесу управління отримання інформації.

Автоматизована система обліку й управління сільськогосподарськими кооперативами призначена для документування фактів фінансово-економічної діяльності, реєстрації господарських операцій у системі рахунків синтетичного й аналітичного обліку, узагальнення облікової інформації, ведення обліку за національними та міжнародними стандартами, а також для отримання внутрішньої та зовнішньої звітності [4].

Питання побудови автоматизованої системи бухгалтерського обліку доцільно розглядати в контексті загального стану інформаційних технологій. Так, у першій половині 90-х років минулого століття вітчизняними фахівцями був нагромаджений великий досвід у розробленні автоматизованих систем бухгалтерського обліку (АСБО) для персональних комп'ютерів, а тому на сучасному рівні їх розвитку в Україні найпоширенішими є підходи, базовані на використанні персональних комп'ютерів, що передбачає цілковито або частково розподілену обробку даних.

Основні відмінності концепцій побудови АСБО пов'язані з неоднаковим підходом до способів подання та інтерпретації облікових даних, побудови пакетів програм і принципами забезпечення функціональної їх повноти. Відмінності у способах побудови пакетів програм передусім визначаються вибраними на етапі проектування

системи принципами подання й інтерпретації облікових даних [5, с. 610]. Уніфікована модель, як правило, припускає побудову системи у вигляді єдиного інтегрованого середовища, а застосування спеціалізованих за різними ділянками моделей даних вимагає наявності комплексу спеціалізованих програм, що оперують із кожною окремою логічною їх сукупністю.

Забезпечення функціональної повноти програмної системи реалізується або завдяки наявності в ній розвинутих проблемно-орієнтованих інструментальних засобів, що дає можливість користувачеві самостійно адаптувати її до конкретних умов у рамках своїх потреб, або в результаті реалізації такого набору функцій, які, за задумом розробників, мають забезпечити найтипівіші потреби обробки облікових даних користувачів [6, с. 396]. Перший підхід досягнення функціональної повноти системи більшою мірою орієнтований на застосування уніфікованої моделі облікових даних, а другий — тяжіє до використання спеціалізованих моделей даних різних ділянок обліку.

Найбільша кількість користувачів мають системи автоматизації, орієнтовані на застосування уніфікованої моделі даних, побудовані у вигляді єдиного програмного середовища, які використовують інструментальний принцип адаптації до потреб конкретних користувачів [7, с. 225]. На основі розробленої загальної моделі функціонування АСБО (рис. 2) виокремлено компоненти

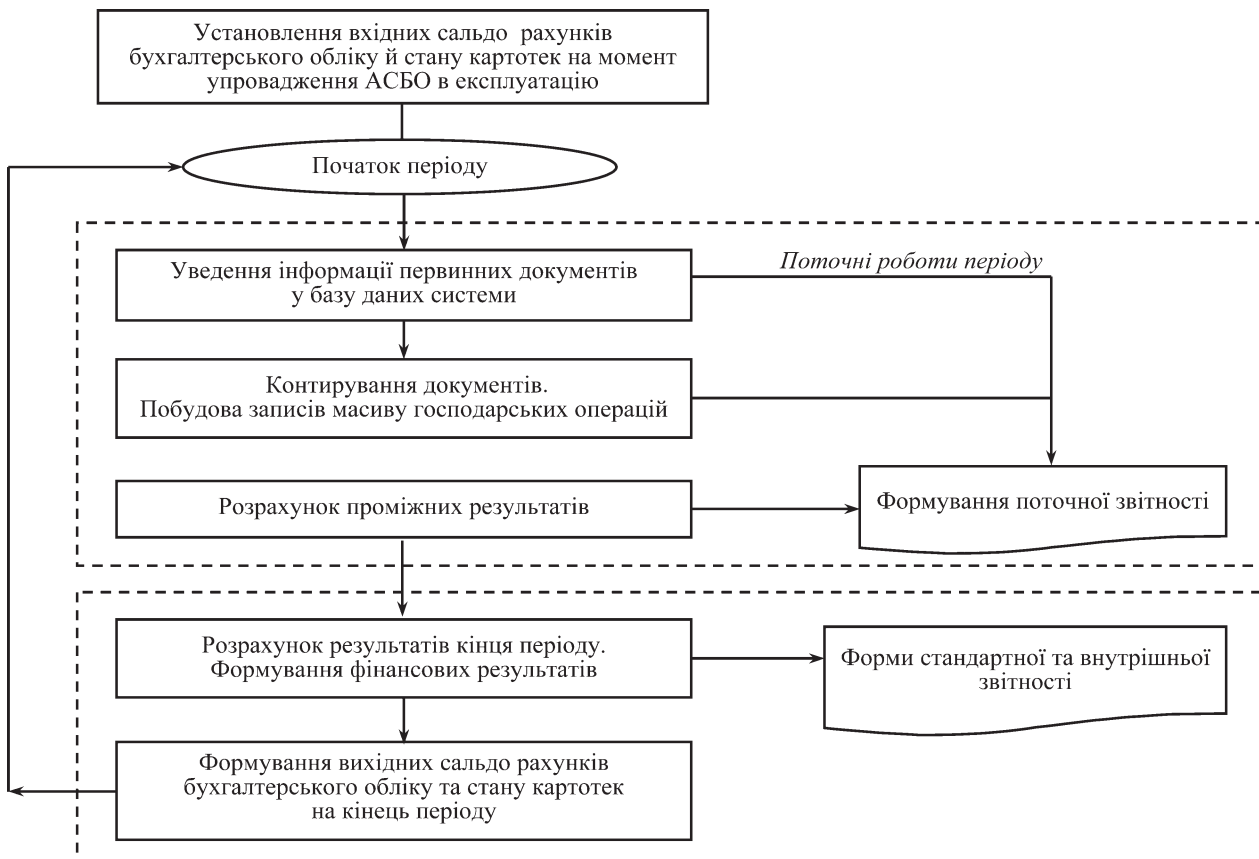

Рис. 2. Загальна модель функціонування автоматизованих систем бухгалтерського обліку (АСБО)

побудови програмного засобу, які описують головні особливості інформаційно-логічної структури системи обробки облікових даних, правила її функціонування й адаптації до потреб користувача. Вважаємо, такими компонентами є: правила побудови системи рахунків; моделі організації документообігу; порядок побудови системи записів на рахунках; моделі аналітичного обліку; моделі облікового періоду; способи подання й технологія роботи з вихідною інформацією [8, с. 63].

Сукупність перелічених компонент визначають принципи подання й інтерпретації облікової інформації в програмній системі, правила її функціонування й адаптації до потреб конкретних користувачів. Від їх конкретної реалізації залежить ефективність побудови системи обробки облікових даних; проте ефективність програмної системи залежить не тільки від цих чинників [9]. Неабияке значення мають також питання її технічної реалізації: можливість застосування на різних програмно-апаратних платформах, внутрішня технологія розподілу процедур обробки даних у разі використання локально-обчислювальної мережі тощо. У багатьох випадках ці особливості мають вельми велике значення і тому не можуть бути проігноровані як чинники ефективної реалізації АСБО.

У зв'язку з цим пропонуємо виокремлювати такі критерії розгорнутої класифікації АСБО: призначення й галузева орієнтація програмного забезпечення (ПЗ); міра охоплення облікових функцій; способи побудови пакетів програм; технологія впровадження й адаптації; порядок поширення й тиражування; програмно-технічні платформи; особливості моделювання бухгалтерського обліку до ПЗ [10, с. 351]. За мірою охоплення облікових функцій доцільно поділяти пакети програм на такі групи:

- ПЗ автоматизації окремих підсистем обліку;
- ПЗ часткової автоматизації бухгалтерського обліку;
- ПЗ комплексної автоматизації бухгалтерського обліку;
- ПЗ АСБО, інтегроване із функціями оперативного обліку;
- ПЗ АСБО систем комплексної автоматизації управління.

Зазначимо, що на основі моніторингу ринку програмних продуктів для АСБО найбільшого поширення дістали недорогі інструментальні системи автоматизації обліку; їх розповсюдження сприяло стрімкому зростанню вторинного бізнесу, пов'язаного з упровадженням і адаптацією інструментального ПЗ АСБО сторонніми фірмами, дилерами виробників ПЗ [11, с. 13].

Висновки. Бухгалтерський облік за умов застосування інформаційних технологій з позиції системи управління сільськогосподарських коо-

перативів є частиною інформаційної системи прямого та зворотного зв'язку. З огляду на це, а також через зміну роботи алгоритму інформації (наприклад, послідовність: первинний документ — реєстр аналітичного обліку — реєстр синтетичного обліку — звіт може бути змінений на будь-який інший: звіт — первинний документ — реєстр аналітичного обліку — реєстр синтетичного обліку в режимі реального часу тощо) виникає потреба розширення складу традиційних інформаційної, контрольної, управлінської та аналітичної функцій за допомогою його посилення функцією прямого та зворотного зв'язку. Її реалізація забезпечить усі рівні управління інформацією щодо фактичного стану керованого об'єкта, а також щодо всіх істотних відхилень від заданих параметрів.

Література

1. Павелчак-Данилюк О. Обґрунтування програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. *Вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2014. № 1. С. 209–218.
2. Саблук П. Т., Зіновчук В. В., Лузан Ю. Я., Лупенко Ю. О., Малік М. Й. Кооперація в аграрній сфері виробництва / Українська академія держ. управління при Президенті України ; Український НДІ продуктивності агропромислового комплексу. К. : УАДУ, 2003. 72 с.
3. Бенько М. М. Актуальні питання технології облікового, контрольного та аналітичного процесу в умовах автоматизації. *Економічний форум*. 2014. № 2. С. 235–239.
4. Ігнатенко М. М., Мармуть Л. О. Облік, оцінка й діагностика фінансово-економічних результатів діяльності у стратегічному менеджменті підприємств і організацій. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6 (11). URL : <http://http://www.easterneurope-ebm.in.ua/11–2017-ukr>.
5. Левицька С. О., Андреева А. О. Автоматизація господарського обліку як чинник прискорення процесу діяльності підприємств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 16. С. 608–614.
6. Гелей С. Д., Пастушенко Р. Я. Теорія та історія кооперації : підручник. К. : Знання, 2006. 513 с.
7. Ткаль Я. С. Автоматизована система обліку: основні завдання та значення для підприємств. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 3. С. 223–228.
8. Жарова О. В., Карпенко С. В., Ткаліч О. П., Ткаліч О. В. Характеристика сучасного стану інформатизації України. *Проблеми інформатизації та управління*. Вип. 2 (24). К. : НАУ. 2008. С. 61–66.
9. Сімонова В. С. Потенціал підприємств торгівлі споживчої кооперації України. URL : <http://www.icp-ua.com/ru/node/519>.

10. Заярна Н. М., Цибульський А. А. Удосконалення та розвиток інформаційно-технологічного середовища споживчої кооперації України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.8. С. 349–353.

11. Романюк І. А. Особливості відтворювального процесу в аграрному секторі. *Агросвіт*. 2016. № 11. С. 12–15.

References

1. Pavelchak-Danylyuk, O. (2014). *Obgruntuvannya prohramnoho zabezpechennya dlya avtomatyzatsiyi bukhgalterskoho obliku na pidpryyemstvakh* [Justification of software for automation of accounting at enterprises]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, 1, 209–218 (in Ukr.).

2. Sabluk, P. T., Zinovchuk, V. V., Luzan, YU. YA., Lupenko, YU. O. & Malik, M. Y. (2003). *Kooperatsiya v ahrarniy sferi vyrobnytstva* [Cooperation in the agrarian sector of production]. Kyiv (in Ukr.).

3. Benko, M. M. (2014). *Aktualni pytannya tekhnolohiyi oblikovoho, kontrolnoho ta analitychnoho protsesu v umovakh avtomatyzatsiyi* [Topical issues of the technology of accounting, control and analytical process in the conditions of automation]. *Ekonomichnyy forum*, 2, 235–239 (in Ukr.).

4. Ihnatenko, M. M. & Marmul, L. O. (2017). *Oblik, otsinka y diahnostyka finansovo-ekonomichnykh rezultativ diyalnosti u strateichnomu menedzhmenti pidpryyemstv i orhanizatsiy* [Accounting, evaluation and diagnostics of financial and economic results of activities in the strategic management of enterprises and organizations]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, 6 (11). Retrieved from <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/11-2017-ukr> (in Ukr.).

5. Levytska, S. O. & Andryeyeva, A. O. (2011). *Avtomatyzatsiya hospodarskoho obliku yak chynnyk*

pryskorennya protsesu diyalnosti pidpryyemstv [Automation of economic accounting as a factor in accelerating the process of enterprises]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Ekonomika»*, 16, 608–614 (in Ukr.).

6. Heley, S. D. & Pastushenko, R. YA. (2006). *Teoriya ta istoriya kooperatsiyi* [Theory and history of cooperation]. Kyiv, Znannya Publ. (in Ukr.).

7. Tkal, YA. S. (2014). *Avtomatyzovana systema obliku: osnovni zavdannya ta znachennya dlya pidpryyemstv* [Automated accounting system: the main tasks and values for enterprises]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V. V. Dokuchayeva. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 3, 223–228 (in Ukr.).

8. Zharova, O. V., Karpenko, S. V., Tkalich, O. P. & Tkalich, O. V. (2008). *Kharakterystyka suchasnoho stanu informatyzatsiyi Ukrainy* [Characteristics of the current state of informatization of Ukraine]. *Problemy informatyzatsiyi ta upravlinnya*, 2 (24), 61–66 (in Ukr.).

9. Simonova, V. S. *Potentsial pidpryyemstv torhivli spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrainy* [Potential of enterprises of trade of consumer cooperation of Ukraine]. Retrieved from <http://www.icp-ua.com/ru/node/519> (in Ukr.).

10. Zayarna, N. M. & Tsybul's'kyi, A. A. (2012). *Udoskonalennya ta rozvytok informatsiyno-tekhnolohichnoho seredovyshcha spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrainy* [Improvement and development of information and technological environment of consumer cooperation of Ukraine]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, 22.8, 349–353 (in Ukr.).

11. Romanyuk, I. A. (2016). *Osoblyvosti vidtvo-ryuvalnoho protsesu v ahrarnomu sektor* [Features of the reproduction process in the agrarian sector]. *Ahrosvit*, 11, 12–15 (in Ukr.).